

Božena Klímová | Irena Kopecká | Richard Sobotka
Lukáš Klíma | Jan Surý | Ivan Szabó | Dušan Žárský

ČÍM JSEM BYL RÁD

Almanach literárních prací autorů sdružených
kolem elektronického vydavatelství ŽÁR

Božena Klímová | Irena Kopecká | Richard Sobotka
Lukáš Klíma | Jan Surý | Ivan Szabó | Dušan Žárský

ČÍM JSEM BYL RÁD

Almanach literárních prací autorů sdružených
kolem elektronického vydavatelství ŽÁR

2015

© Lukáš Klíma, Božena Klímová, Irena Kopecká, Richard Sobotka,
Jan Surý, Ivan Szabó, Dušan Žárský

ISBN 978-80-86725-64-2

Několik slov úvodem

Každý jsme odněkud, říkával Jan Werich. Lze doplnit, že každý jsme nějaký. A také, že každý něčím byl. Možná jsme nebyli spokojeni s tím, jak s námi osud manipuloval nezávisle na naší vůli a kam nás nakonec v mašinérii života zakotvil. Jen málokomu se splní přání z dětství být tím, čím být chtěl: kominíkem, hasičem, bubeníkem. Nebo cirkusákem a vznášet se na létající hrazdě vysoko pod kopulí cirkusového stanu. Takže nás životní úděl často dost potrápí jednotvárností, nezday, každodenní povinností být na pracovišti namísto vyseidávání v přívětivé kavárničce nebo povalování na písčité pláži u moře. A když posléze v onom běhu pracovního údělu, tím čím jsme nakonec byli, když konečně protrhneme cílovou pásku a ohlédneme se, byť jsme nedosáhli na stupně vítězů, přece si řekneme: byl to dobrý závod.

Kolikrát nestačím žasnout, jak úžasné dvacáté století jsme prožili. Prostě jsme byli u toho, když se člověk poprvé prošel po Měsíci. Šmouhatá černobílá televize se proměnila na barevnou s nebývale pestrými a ostrými obrázky. Automobily už nejsou rachitické muzejní kousky, ale rychlé a pohodlné stroje na úrovni. Oblékáme se, aniž bychom museli po večerech sedět u tkalcovského stavu a rovnat nitku vedle nitky do finální podoby látky. Nakupujeme jídlo, aniž bychom museli vyhánět krávy na pastvu, ručně kosit obilí a rozdírat zrno mlýnskými kameny na mouku. Kolikrát ani nevíme, jak se to či ono vyrábí, jak se to či ono dostává do regálů super-

marketů – kam si pro to, co chceme, aniž bychom to kolikrát potřebovali, docházíme tak samozřejmě, jako dýcháme.

A což teprve jedenadvacáté století s revolucí informatiky? Blouznění prognostiků z osmdesátých let minulého století o tom, že každý bude mít u sebe svůj osobní telefon a pokud volaný nebude kdekoliv a kdykoliv na světě dostupný, pak jen v tom případě, že zemřel. Fantasmagorické sny oněch předpovědačů se beze zbytku splnily a dynamická současnost je dokonce mnohonásobně předčila. Díky internetu máme jakoukoliv informaci o čemkoliv v kteroukoliv hodinu denní či noční okamžitě dostupnou.

Daní za to všechno je ztráta soukromí, takže možná ne vše je důvodem k jásání. Na druhé straně je dobré uvědomit si: byli jsme při tom, a byli jsme u toho tak blízko, že jsme si mohli vše osahat. A, což je neméně důležité, také se podílet na zázracích dvacátého a jedenadvacátého století. Takže při ohlédnutí v cílové pásce, ať jsme byli kuchařem, strojuvůdcem, prodavačem spodního prádla nebo točené zmrzliny, havířem nebo pilotem proudového letounu, nočním vrátným nebo účetním, ten pocit při ohlédnutí v cílové pásce nemůže být jiný, než že to byl dobrý závod.

V této knize se několik autorů pokusilo vyjádřit, čím přes všechny léčky a pasti, které jim život nastražil, byli rádi.

Otázka z titulu zůstává stejná i po přečtení závěrečné stránky příspěvku posledního ze sedmi autorů Almanachu: Čím jsem byl rád? Jako odpověď má možná nakonec platnost ono docela univerzální a prosté: vším...

Richard Sobotka

BOŽENA KLÍMOVÁ

OZVĚNY, KTERÉ SE RÁDY VRACEJÍ

Tak trochu jiná beseda

Richard Sobotka, básník, spisovatel, redaktor a fotograf, z Rožnova pod Radhoštěm a Ludvík Kunc, zaujatý zoolog, malíř, autor knih o zvířatech, ochránce přírody, z Ostravy, se v jistém čase rozhodli společně besedovat o svých počinech (A není jich málo!) se čtenáři v Knihovně města Ostravy.

Oba pány směle řadím mezi výrazné osobnosti severomoravské kultury. Nikdy předtím se osobně nesetkali a svedla je dohromady až Sobotkova kniha *Hurá na medvěda!*. Tu Ludvík Kunc totiž ilustroval.

Jelikož aktéry avizovaného dlouho znám a pojí mne s nimi nejedna humorná chvíle, přepadla mne chuť je v besedování podpořit. Vyrazili jsme tedy s mým vydavatelem D. Žárským na mini výlet. Byl to pro mne svátek po tom, co mi v oné zimě opětne odpochovala páteř neznámo kam a v nemocnici mne připojili na čas k blahodárným infuzím. Naši malou výpravu doplnila ještě manželka pana Ž., má k literatuře i výtvarnu velmi blízko, nejen díky její práci v tiskárně.

Podařilo se mi nastoupit do auta. Po krátké jízdě, též kolem jarní řeky Ostravice, náhle krásně čisté, s upravenými břehy, rybáři sedícími v čerstvé trávě a koňmi, které plavila omladina v zátočině, jsem dokázala své neposlušné nohy

z auta i vytáhnout. Jaká radost! Až se mi z toho zatočila hlava. A mé rozjívěné oko pohlédlo na rozkvetlé keře za vodou, jak strání svižně „šplhají“ na vyvýšenou část města.

Těšili jsme se, že dvojici Sobotka-Kunc proložím besedu šfavnatými výroky o utajovaných životních skutečnostech... Sundali jsme v šatně knihovny kabáty a hrnuli se k výtahu. Přivolávač svítil červeně, blikal a vydával podivné zvuky. Asi nejede, napadlo mne, lekla jsem se a také posmutněla. Hudební sál, sloužící též pro besedy, je až ve třetím patře! Schody vedou kamsi do nebe!

Výtah opravdu nejel... V onom dni již prý druhá porucha. Kromě toho v něm uvízli lidé, včetně dvou knihovnic a občasně zoufale volali: *Haló, halóóó, tady, v mezipatří!!!* Ale znělo to jako z planety Mars. Jaké štěstí, že jsme si nepospíšili, jinak bychom v plechové kukani viseli my a mé francouzské hole, a čekali bychom na zázrak – nebo na hasiče!

V nechtěné pauze jsme si prohlédli v přízemí alespoň výstavku vazeb knih, mnohé opravdu půvabně a mladistvě nápadité, někdy až bizarně. V jednom přebalu byla zaseknuta malá sekyrečka. Co potom asi ukrýval obsah takového artefaktu, že?

Chvílemi jsme zaměstnanci byli ujišťováni, že se to nějak vyřeší, ať posečkáme. Mezitím se z výšin po schodech spustil Richard Sobotka. Trásli jsme si radostně pravicemi a letmo vzali na vědomí změny vizáží, na nichž se podepsal netaktní čas, jemuž jsou „šumafuk“ duševní hodnoty jedinců. „Ludva“ Kunc se nespustil. Po komplikované zlomenině nohy pro něj není už chůze bůhvíjakou radostí, i když je v lese více než doma, neboť je to člověčí samorost. A podezřívám ho, že se beskydskými lesními stezkami vozí na hřbetech rychlonohých vlků... Jinak by přece divoká zvířata nedokázal tak důmyslně kreslit a malovat.

Asi to tak má být, že se opět mineme. Když jsem chtěla totiž nedávno na zahájení další z jeho výstav, nejel pro změnu výtah v našem panelovém domě. Postála jsem u prázdné zdvižové klece v sedmém patře zhruba patnáct minut, přivolávala Štěstěnu, ale jelikož zázrak se nedostavil, vrátila jsem se do bytu... Můj manžel nepředstíraně jásal, jak rychle jsem vernisáž stihla... Aspoň někdo měl z mého příchodu radost!

Ale zpět k hlavnímu tématu! Solidárnost mých průvodců byla veliká a po zjištění, že výtahová naděje zcela zhasla, jsme se vydali na soukromý dýchánek do blízké restaurace (která nemá schody, je totiž v přízemí).

U zmrzlinového poháru s ovocem, vídeňské kávy a minerálky jsem brebentila o všem možném, převracela literární svět slovně dokonale naruby, odrecitovala rozvernou říkanou spisovatele Ladislava Mušky o jeho ledvinovém kameni. S lehce namoženými bránicemi smíchem jsme poté opustili centrum města.

Mí dva posluchači říkali nadneseně: *To se nám ta „naše“ beseda ale povedla!* A kolegové? Také uspěli. Vždyť se s nimi posluchači (po poněkud opožděném zahájení) nakonec nechtěli ani rozloučit! Ostatně ti, kteří jsou schopni níže uvedeného, nemohou přece zklamat!

Situace první:

Nebojte se, paní Boženo, mně neupadnete, já jsem zvyklý tahat baňohy! (Výrok Ludvíka Kunce, když mi pomáhal před lety přes městské náměstí na náledí a držel mne v podpaží s takovou vervou, že jsem vlastně ve vzduchu vlála.)

Situace druhá:

Jsem tak naštvaný!!! Teď nemohu dokončit časopis! Kde je ten slíbený článek? – hulákal mužský hlas v telefonu, zatímco

já jsem žasla v křesle se sluchátkem u ucha a krk mi zdobil vláňák po tetičce, protože mne tehdy sklátila viróza.

Naštvaná jsem po oné spršce byla také, článek v euforii napsala i s horečkou a do obálky záměrně nakašlala hejno bacilů. Ani jeden na Richarda Sobotku nevskočil, věřili byste tomu? ☺

V důsledku těchto barevných událostí jsem si s dotyčnými začala postupně tykat...

Na závěr vyprávění o tom, jak jsem se 1. dubna roku XYZ opět zúčastnila dění, ovšem jinak – než by jeden čekal... nezaškodí troška rumu! Tento mok kdysi v lahvích Ludvík Kunc věšel vysoko do korun rozložitých stromů, aby dozlatova dozrál pod dohledem jemných slunečních paprsků.

Ale „Ludva“ rum už nepije, jak mi sdělil v jednom z dopisů rozevlátým malířským písmem, a také mi psal, že až dostane rozum, svolí, abych ho provždy „znemožnila“ v medailonu, jako jsem to provedla Richardu Sobotkovi (viz. www.okpb.cz)!

Richard moc litoval, že nemohl za námi na pohár a kus řeči, neb už udělal jednu dobrou zkušenost. To když jsme ho kdysi přibrali do party a utekli umělecké sešlosti z Domu knihy L. provozovat tento způsob relaxace...

Ale dálkové autobusy prostě nepočkají – a Rožnov není zrovna vedlejší ulice centra Ostravy.

Ať tedy žijí besedy na všelijaký způsob, knihovníci, kamarádi, poháry a rum, který došel!

Kniha Richarda Sobotky Hurá na medvěda! s ilustracemi Ludvíka Kunce.

JAN SURÝ

ČERNOBILINY

Čím jsem byl rád?

Zadání evokuje básníkovo: „Vším jsem byl rád!“ Byl jsem rád ve výrobě černobílých obrazovek v Tesle Rožnov, kde jsem nastoupil po ukončení Průmyslové školy vakuové elektrotechniky, která vychovávala kvalifikované pracovníky pro potřeby elektrotechnického průmyslu.

Jsem už starý člověk, větší kus života už mám za sebou a místo dopředu se stále častěji ohlížím zpět. Občas mívám trochu času a mohu dělat i to, co nemusím, ale co mne baví. Kromě činností, které jsou nutné kolem rodinného domku, si mohu dovolit najít čas i pro psaní. Zprvu jenom do šuplíku, později i pro čtenáře, kterým moje povídání udělá radost.

Stává se mi často, že se probudím, když kolem domku jedou autobusy, přepravující poslední opozdilce, kteří ještě chodí do práce na šestou hodinu ranní. Potom znovu zavřu oči a ve snu vidím moře lidí, které dříve desítky autobusů vychrlily na autobusovém nádraží. Zástup táhne směrem k bráně Tesly, která celý zástup postupně spolýká, aby jej opět po čtrnácté hodině vyplivla zpět.

Přede mnou defilují stovky lidí a někteří z nich mi utkvěli v paměti dodnes. Dovolte mi, abych se s vámi podělil o pár blednoucích vzpomínek na tyto lidičky...

Dobrou vlastností lidské paměti je, že na špatné se rychleji zapomíná a zůstávají jenom pěkné okamžiky, a celé povídání vyzní, že léta na obrazovkách byla jenom legrace, i když tomu bylo často jinak

Skláři a sklenáři...

Když bylo trochu volno na noční směně ve výrobě obrazovek a nebylo zrovna co řešit, sdružovali se technologové a mistři v různých zákoutích hal M5, M6, M7.

Protože i v takovém provozu, jako byla výroba černobílých obrazovek byly pouze vnitropodnikové telefony a státní linka byla jenom na vrátnici, a v případě havárie nebo úrazu bylo problém zavolat ven do města, rozhodl vedoucí provozu Karel, že dá důvěru vedoucím směn a půjčí jim klíče od své kanceláře, odkud lze telefonovat i mimo závod.

To neměl dělat! Jeho kancelář se stala debatním klubem a někdy i karetní hernou. Jelikož nebyla vybavena příslušným počtem židliček, seděli zúčastnění někdy i na jeho stole. Zrovna tento zvyk Karel přímo nenáviděl a vždycky tvrdil: „Na stůl se dává chleba, jídlo a jiné důležité věci. Na stole sedávají akorát lehčí děvy ve vykřičeném domě!“ (Jako rodilý pražák to možná někde viděl?) Samozřejmě že ani šéfovský stůl nebyl na takové užívání dimenzován a pod milými besedníky praskla skleněná tabule, kterou byl stůl pokrytý.

„Co teď a co potom? Až přijde Karel ráno, tak nás zahluší,“ starali se účastníci sešlosti.

„Žádný problém,“ prohodil jeden z besedujících, „takové sklo má i mistr ve svařovně.“

Vyslali tedy delegaci do svařovny, která si tam tabuli skla „vypůjčila“. Donesená tabule měla jednu vadu – byla větší.

„Jaký problém? Vždyť máme mezi sebou odborníky skláře, někteří sem přišli dokonce až ze samičky Prahy,“ štengrovali se vzájemně.

Sehnali sklářský nůž a sklářský odborník mistrně provedl řez. Odborně poklepali na řez a sklo prasklo. Bohužel prasklinu ani nenapadlo sledovat naznačenou rýhu, ale zaběhla do plochy a sklo bylo křivě uřezané, a navíc krátké. Průzkumná četa opět vyrazila do terénu a po chvíli donesla další tabuli. Tentokrát se práce ujal další sklářský specialista. Nejdříve si šel nabrousit sklářský nůž, sehnal trochu petroleje na namočení nože, a se zatajeným dechem všech přihlížejících začal pracovat. Nůž pěkně syčel na řezaném skle a všechno vypadalo velice nadějně. Mistr si sám pochválil své konání slovy: „Tak se v Praze řeže sklo! Musíte se ještě hodně učit, vesničani!“

Ale ani největší sklářská kapacita nedonutila jít prasklinu po předrýsované dráze a sklo bylo zase krátké. Po zničení třetí tabule už nebylo kde vzít další, a tak se nakonec podařilo zarovnat tu nejméně poškozenou, ale stejně byla krátká.

Když si Karel po několika dnech udělal pořádek v rozházených papírech na stole, zjistil, že sklo na jeho stole utrpělo újmu a je jakési kratší. Nedalo mu moc velké přemýšlení, kdo za tím stojí. Účastníci se bez mučení přiznali. Jakmile měli ranní směnu, svolal si je do své kanceláře. Tam už byl podnikový sklenář – jinak vyučený kolář a stolař – i s novou tabulí skla, a před jejich zraky ji na míru seřízl a zabrousil. Když sklenář odešel, měl šéf ještě ke sklářským odborníkům řeč, která je moc nenadchla. Ještě míň je těšilo, když se zpráva o jejich vystoupení dostala mezi lid obrazovkářský a ti jim dlouho říkali „sklenáři.“

Ono ke každé práci je třeba mít fortel a znát ty správné finty.

RICHARD SOBOTKA

POPEL NAŠICH DNŮ

Pel stříbrného plátna

První skutečný film jsem viděl v roce 1947: americké grotesky Micky Mouse, Kačer Donald, Pepek Námořník a další postavičky z dílny Walta Disneyho. O něco později to byly legrácky, jejichž tvůrcem i hlavní postavou byl Charles Spencer Chaplin. Očarován tou imaginací nemohl jsem nepropadnout onomu magickému kouzlu. Nebylo možné zabránit, aby mi pel stříbrného plátna doživotně nezaprášil duši. Podnes ty staré filmy neztratily nic ze svého půvabu, i když současná vynalézavost techniky je v mnohém předčila. Stále platí, že v množství sice může být síla, nikoliv však důvtip, chytrost a umění diváka zaujmout, pobavit i poučit. Proto se stává, že výběr z nabídky desítek televizních pořadů končí prostým konstatováním: Dnes tam zase nic není!

Biograf – prostě kino, se na malou vesnici dosti klopotně proklubal až někdy kolem roku 1950. Bylo mi šestnáct a už jsem se stal promítačem. Bral jsem si z gymnázia omluvenky, pokud jsme promítali dopoledne pro místní školu. Soboty a neděle jsem pravidelně nastupoval na promítačskou šichtu. Dychtiví diváci plnili sál, netrpělivě čekali na úvodní gong. Následovalo několik reklamních diapozitivů, zpravodajský filmový týdeník, kterého pak diváci dlouho litovali, když byl zrušen. A konečně přišel na pořad hlavní film.

Šéfa kina dělal tehdy místní četník Palička, ten mne do tajů řemesla promítače zasvěcoval, třebaže sám tuhle práci sotva ovládal. Zácvik nebyl delší než jedno nebo dvě promítání. Málem jsme při tom zapálili film, promítačskou kabinu a možná i celé kino. Podkladovým nosičem pohyblivých obrázků byl tehdy vysoce hořlavý celuloid a ten, když začal hořet, neuhasila sebelepší hasební technika. Tak nám to předváděli v Klánovicích, kde jsem posléze absolvoval kurs promítače. Zapálili na bezpečném místě cívku filmu a pak ji stříkali a polévali kde čím, vše naprosto beznadějně.

S šéfem četníkem Paličkou, který povinně nosil uniformu a měl na řemenu zavěšeno pouzdro pistole, vyplněné novínami, aby mu kilogram těžká zbraň netáhla břicho, jsme vůbec prvně spouštěli promítačskou mašinu, nasadili cívku, film protáhli všemi ozubenými válečky, upjali uhlíky do držáku a letmým dotykem uhlíků zapálili elektrický oblouk. A pak jsme průzory okouzleně hleděli na plátno. Ale jen bílý čtverec jsme viděli. Ten ovšem začal pozvolna žloutnout, dokonce se na vzdáleném plátně objevilo něco jako kouř. Pekelně žhavé světlo uhlíkové lampy se optikou soustředilo na políčko filmu a začalo ho propalovat. To byl ten nažloutlý flek a také kouř. Co se to děje? Všechno fungovalo – akorát jsme zapomněli spustit mašinu, takže oslnivě bílý žár „šajnil“ stále do jednoho políčka. Na poslední chvíli jsem pravačkou hmátl po ruční klice, která se používala pro rozběh mašiny a levačkou pak práskl po vypínači elektromotoru. Projektor se rozběhl pravidelným vrčením a ozubený váleček uhasil požárem ohrožené políčko filmu. Na plátně se objevily titulky a vzápětí filmový děj z první cívky filmu. Zpracování bylo u konce, dál už jsem si musel poradit se všemi problémy sám.

O několik let později se práce promítačů vylepšila natolik, že měli oproti nám průkopníkům doslova „léhunk“. V ka-

bině už byly dvě promítačky, které se při doběhu cívky automaticky přepínaly a spouštěly druhou připravenou mašinu, a také byly k dispozici větší cívky, takže bylo možné natočit málem celý film na jednu cívku. A nejnovější digitalizace odstranila i tuto zbytkovou manipulaci. Promítač prostě usadí do příslušného místa DVD nosič s filmem, který je právě na programu, sám se posadí do křesla s novinami, knížkou nebo s křížovkou, případně si pustí televizní přijímač a čeká na ono kouzelné závěrečné slůvko END.

I v ještě nedávných časech filmového pásu byla situace tak pohodová, že po nastartování filmu mohl promítač nasednout do automobilu a cestovat do sousedního města, vzdáleného patnáct kilometrů, vyřídit neodkladnou záležitost. Vrátil se včas, kino běželo jako by se nechumelilo, počkal, až filmový pás doběhne k závěrečným titulům. Během několika minut film přetočil a připravil na další promítání – a měl padla.

Kolem roku 1950 byla ta má promítací kabina postavena akorát právě na jednu mašinu. Film míval třeba pět samostatných dílů na pěti cívkách. Znamenalo to při doběhu dílu zastavit projektor, vyjmout cívku s vyjetým filmem, nasadit novou a protáhnout film předepsanou dráhou. Případně vyměnit ohořelé uhlíky obloukové lampy za nové, kontaktem uhlíky zapálit, mašinu ruční klikou rozběhnout a spustit motor. Stroj šlapal spolehlivě. Takže byl čas převinout přehranou cívku s filmem do výchozí polohy a uložit ji do plechové bedny na místo, aby ji nebylo možné zaměnit s dosud nepřehranými. Těch několik minut nezbytné práce znamenalo, že byl promítač ochuzen o kousek filmového děje.

Malér nastal, když se filmový pás v průběhu promítání roztrhl. Pokaždé začal závod, jak co nejrychleji závadu odstranit. Znamenalo to vyjmout horní dosud nedohranou cívku a usadit ji do držáku, vyjmout spodní cívku s filmem již pře-

hraným, narušená políčka odstříhnout, celuloid mechanicky škrábáním očistit a narušit, potříit lepidlem, stisknout na minutu do lepicího přípravku, pak vše usadit zpět do mašiny, protáhnout filmový pás mezi vodicími válečky, nastartovat obloukovou lampu, ruční rozběh a cvaknout na elektrický vypínač... Snad jen tři minuty trvala vynucená přestávka, tak jsme byli vycvičení. Odstřižené kousky roztrženého filmu šly do keramické nádoby. Do vedlejší nádoby jsme vhazovali žhavé zbytky vypálených uhlíkových tyčí.

Byla to práce plná vzrušení. A hvězdy stříbrného plátna nám byly důvěrně blízko.

Aniž bych si uvědomil důležitost takového aktu, jako pracující člověk jsem musel být povinně organizován. Nikak jsem o to neusiloval, takže jaksi automaticky jsem se stal členem ROH – Revolučního odborového hnutí. Tehdy bylo všechno svým způsobem revoluční, ale co bylo revolučního právě na odborovém hnutí jsem nikdy nepochopil. Po mnoha letech, kdy mne dávno slupla fabrika, bylo členství v ROH automatické a členský průkaz sloužil jen na vylepování příspěvkových známek. Těch průkazů mám ve svém archivu několik, čas od času se totiž měnily za nové, aby bylo kam vylepovat známky za členské příspěvky, které nám automaticky strhávali ze mzdy.

Jednou při takové výměně průkazů jsem byl povolán na kobereček. Vysocí odborářští funkcionáři si s údivem povšimli, že jsem nějak moc dlouho členem ROH. Popravdě jsem byl snad nejdéle sloužícím členem ROH, protože jsem se jím jako promítač stal již v šestnácti letech. I když jsem tento fakt doložil původním členským průkazem, stopa nedůvěry u odborářských funkcionářů přetrvávala. Ale je pravda, nic z té skutečnosti nebylo vyvozeno, zjištěný stav neměl vliv na mé pracovní zařazení, ani na ekonomické ohodnocení.